

була українська культура “аграрною”, якій протистояла російська культура “індустріальна”? На це питання можна відповісти позитивно, якщо вважати, що як явище, культура в Україні виникла тільки у ХІХ ст. Але ці погляди, на нашу думку, є дуже небезпечними, бо свідчать, що імперська ідея, яка їх живить, все ще має в Україні своїх прибічників.

НОВІ ДАНІ ПРО ЕТНОКУЛЬТУРНІ КОНТАКТИ НЕОЛІТИЧНИХ ПЛЕМЕН СЕРЕДНЬОГО ПОДНІПРОВ'Я ТА ТРИПІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ МЕЖИРІЧЧЯ ПІВДЕННОГО БУГУ І ДНІПРА

О. Титова (кафедра культурології та археології)

Контакти племен киево-черкаської неолітичної культури дніпро-донецької культурної спільноти з носіями трипільської культури простежуються, у першу чергу, за знахідками імпорту на пам'ятках обох культурних об'єднань у першій половині ІV тис. до н.е.

У деяких керамічних комплексах перших трипільських поселень, що з'явилися в межиріччі Південного Бугу та Дніпра на заключній фазі раннього етапу Трипілля і поширилися на етапі В-1, відмічені фрагменти посудин, які аналогічні другим групам кераміки з Гриней, Віти Литовської, Микільської Слобідки. Такі імпорти виявлені у трипільських Красноставці, Греблі (Цвек, 1980).

Найраніші трипільські імпорти на Черкащині виявлені на неолітичному поселенні Пищики. Це, як і в Микільському могильнику, кераміка типу Борисівки. Уламки трипільської кераміки, які виявлені у Бузьках, Пищиках, Кам'яних Потоках, Успенці, верхньому горизонті нижнього неолітичного шару Луком'я, належать до етапу В-1 Трипілля. Рештки трипільських посудин етапу В-1 та перехідного від В-1 до В-11 відкриті також серед матеріалів розвиненого неоліту багатьох інших пам'яток Київського та Черкаського Подніпров'я. Однак серед цих комплексів такі уламки не є серійними, а поодинокими, та все ж вони є доказом існування обмінних зв'язків сусідніх племен.

Про дещо інші культурні взаємини свідчать знахідки на неолітичній пам'ятці у Пороссі. 1989, 1997 р. проводилися розкопки поселення Старосілля-Діжова у Городищенському районі Черкаської обл. Тут виявлені наземна будівля, кілька господарчих ям, поховання підлітка, що датуються періодом розвиненого неоліту — І—ІІ чверть ІV тис. до н.е. Віднайдені матеріали мають синкретичний характер,

що простежується у наявності інокультурних керамічних традицій. Виділена досить численна, навіть кількісно переважаюча група неолітичного посуду, за технологією виготовлення та формами аналогічна ранній кераміці з Бузьків, але пофарбована червоною вохрою по зовнішній поверхні, зовсім неорнаментована чи дуже зрідка прикрашена гребінцевим та накольчастим відтисками. Поява таких посудин, скоріше за все, пов'язана з впливом ранньотрипільських керамічних традицій. Специфіка пам'ятки така, що, можливо, слід виділяти своєрідний варіант пороського неоліту.

Підтвердженням контактів ранньотрипільських племен та неолітичного населення Поросся у другій чв. IV тис до н.е. можуть слугувати знахідки уламків кількох енеолітичних посудин, які знаходилися у підґрунті поселення серед типових неолітичних матеріалів. Їх слід вважати імпортом (фрагменти розписних посудин та мисок).

У середині IV тис. до н.е. на Черкащині та Київщині намітилася асиміляція, часткове або повне витіснення місцевого неолітичного населення енеолітичними переселенцями. На поселенні Вишеньки Бориспільського р-ну Київської обл. (розкопки 1979—90 років) виділені два неолітичних та один енеолітичний культурні шари. У ранньому неолітичному шарі виділено уламки трипільського імпортного посуду етапу В-1 — В-11.

Серед матеріалів другого неолітичного шару, перекритого пізньотрипільськими знахідками лукашівського типу, на межі з енеолітичним шаром знайдені близько 400 фрагментів особливої кераміки, яка цікава в плані з'ясування ступеня контактів місцевого неолітичного населення з трипільцями. В цьому посуді поєднуються риси обох типів керамічного виробництва: у формах, технології виготовлення, орнаментатії. Знахідка такого своєрідного типу кераміки свідчить про взаємодію неолітичного та трипільського населення.

Такі знахідки характерні й для деяких інших пізньонеолітичних поселень Київщини, зокрема, подібуються вони в Микільській Слобідці 3, Пустинках, Казаровичах. Наприкінці IV — I чверті III тис. до н.е. складається київський тип трипільської культури (Даниленко, 1953), в посуді якого при загальному переважанні трипільських рис відмічається наявність деяких місцевих традицій. Доказом асиміляції слід вважати новий для Трипілья обряд поховання — трупопокладання. На більшості неолітичних поселень Київщини розвинутого періоду пізнішого часу з'являється трипільське населення етапів В-1 — С-1, яке залишило специфічні типи посуду, виробничого інвентаря.

Матеріали свідчать про розвиток контактів між дніпро-донецьким неолітичним населенням Середнього Подніпров'я та трипільськими племенами від обмінних зв'язків у I половині — середині IV тис. до н.е. до взаємоасиміляції у II половині IV — I чверті III тис. до н.е.

НІГІЛІЗМ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ

А. Черненко (кафедра культурології та археології)

Нігілізм (лат. — nihil — нічого, ніщо) — заперечення всіх норм, принципів, законів. Як стверджує В. Краус, нігілізм — це заперечення особливого гатунку: він відкидає наявні цінності, не визнаючи натомість ніяких інших. Ф. Ніцше проголошував: “Нігілізм означає, що знецінюються найвищі цінності.” Нігілізм як явище існує в різних вимірах: історичному, суспільно-політичному, психологічному, філософському, етичному, естетичному. На думку В. Крауса, численні форми прояву нігілізму виходять з двох відмінних позицій: активної, войовничої, екстравертної та пасивної, байдужої, інтравертної.

У реальному житті ми зустрічаємося не з абсолютним нігілізмом, а з відносними формами його вияву. Самогубство є за певних обставин абсолютним нігілізмом. І. Смирнов поділяє нігілізм на *деонтологізуючий* — той, що змушений обирати між світом, який сприймається почуттями на користь того, який тільки мислиться, та *деідеалізуючий* — той, що заперечує світ, який мислиться на користь безпосередньо даної нам дійсності.

Термін “нігілізм” вперше з'являється в 1799 році. Його автором був німецький філософ Фрідріх Гайнріх Якобі, який назвав ним спроби знецінити релігію. Незабаром вже на початку XIX століття значення цього терміну стає ширшим і починає означати “руйнівне зловживання розумовими функціями”, а згодом і взагалі “фурію руйнування”, “дух руйнування”.

Але нігілізм як явище виникає набагато раніше, ще за часів Стародавнього світу. Вже стародавні суспільства в перехідні часи свого суспільно-політичного розвитку хворіли на цю хворобу. Не завжди і не в усіх стародавніх суспільствах це світосприйняття набувало форми ідейного вчення, хоча нерідко в кризові часи воно й оволодівало масами. Серед тієї частки культури Стародавнього світу, що дійшла до нашого часу, ми можемо розпізнати цю заперечувальну психологію в деяких стародавніх культурах. Наприклад, в Давній